

Een privaatrechtelijke grootmeester: Prof.mr. J.B.M. Vranken 15 juni 1948-17 juni 2025

Authors	van Gestel,Rob
Published in	Ars Aequi
Publication Date	2025-09
Document Version	publishersversion
Link	https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/6a3f50d6-ec6b-440a-99df-d5ac81db9b1b
Citation	van Gestel, R 2025, 'Een privaatrechtelijke grootmeester : Prof.mr. J.B.M. Vranken 15 juni 1948-17 juni 2025', Ars Aequi, vol. 74, no. 9, pp. 650-653.
Download Date	2026-06-18 17:24:20
Rights	<p>General rights</p> <p>Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research. - You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain - You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal" <p>Take down policy</p> <p>If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.</p>

EEN PRIVAATRECHTELIJKE GROOTMEESTER

Prof.mr. J.B.M. Vranken 15 juni 1948 – 17 juni 2025

Rob van Gestel*

In dit postuum eerbetoon voor Jan Vranken doe ik een poging om het bijzondere van zijn werk voor een breed publiek van wetenschappers, praktijkjuristen en studenten over het voetlicht te brengen. Dat gebeurt niet door middel van een terugblik op hoogtepunten uit zijn werk van weleer, maar door in te gaan op wat dat werk en de persoon erachter uniek maken, te weten: een door nieuwsgierigheid gedreven aanhoudende zoektocht naar antwoorden op de vraag of het privaatrecht en de wetenschap die dat recht bestudeert er wellicht ook heel anders uit zouden kunnen zien. Hierbij richt ik me op enkele thema's die hem tot het laatst bezighielden en besluit ik met een boodschap voor de onderzoekers van morgen.

1 Een vooruitziende blik

Op 17 juni jongstleden overleed Johannes Bernardus Marie (Jan) Vranken, ongetwijfeld één van de grootste, meest innovatieve privatisten van na de Tweede Wereldoorlog. Vranken heeft zijn bekendheid bij het grote publiek met name te danken aan zijn drie Algemene delen van het privaatrecht in de Asser-serie,¹ in navolging van het legendarische eerste *Algemeen Deel* van Paul Scholten uit 1931,² zijn conclusies als advocaat-generaal bij arresten van de Hoge Raad en zijn vele annotaties in de Nederlandse Jurisprudentie (*NJ*). In deze bijdrage zal ik echter niet de nadruk leggen op het bespreken van zijn meest bekende werk, maar één bijzonder aspect daarvan uitlichten dat een verbindende schakel vormt in het complete werk van Vranken. Dat is zijn constante hang naar vernieuwing en het zoeken naar antwoorden op de vraag: zouden het geldende privaatrecht en de wetenschap die dat recht bestudeert er wellicht ook heel anders uit kunnen zien?

Op 17 juni jongstleden overleed Jan Vranken, ongetwijfeld één van de grootste, meest innovatieve privatisten van na de Tweede Wereldoorlog

Daags na zijn uitvaart, bladerde ik door het in 2013 uitgegeven verzameld werk, getiteld *Cirkels*.³ Daarbij viel mijn oog op een artikel dat in 2009-2010 is geschreven, maar dat handelt over de toekomst van de rechtsvormende taak van de Hoge Raad vanaf 2025.⁴ In deze bijdrage presenteert Jan zichzelf als spreker op een congres op 4 juni 2025 om te reflecteren op wat er terecht is gekomen van de voorstellen van de commissie-Hammerstein over de rechtsvormende taak van de Hoge Raad.⁵ Hij schrijft daarbij echter vooral ook om vooruit te kijken naar wat de uitdagingen voor de Hoge Raad vanaf 2025 zullen zijn. In het artikel worden vijf netwerken van rechtsontwikkeling gesignaleerd waarbinnen de Hoge Raad in de nabije toekomst dient te opereren en waarbij de gemeenschappelijke noemer volgens Vranken is dat rechtsvorming steeds meer de vorm zal gaan krijgen van een 'constitutionele dialoog' waarvan de kern is:

'[D]at rechtsvorming meer en meer plaatsvindt in netwerken van rechtsontwikkeling die niet noodzakelijk institutioneel, grondwettelijk, hiërarchisch of in een systeem van checks and balances verankerd zijn, maar vaak los-vast gevormd zijn met het oog op concrete onderwerpen.'⁶

Vranken 'vangt' met deze omschrijving heel goed een ontwikkeling die al langer gaande is waarbij rechtssystemen niet langer een piramidale Kelseniaanse *Stufenbau* kennen, maar een amalgaam

* Prof.dr. R.A.J. van Gestel is hoogleraar theorie en methode van wetgeving aan Tilburg University.

1 J.B.M. Vranken, *Mr. C. Asser's handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. Algemeen deel. Deel ***, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1995; J.B.M. Vranken, *Mr. C. Asser's handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. Algemeen deel. Een vervolg. Deel *****, Deventer: Kluwer 2005; J.B.M. Vranken, *Mr. C. Assers handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. Algemeen deel. Een synthese. Deel *****, Deventer: Kluwer 2014.

2 Het feit dat hij het na zijn carrière als advocaat-generaal aandurfde om in de voetsporen van Scholten te treden en in 1995 zijn eerste Algemeen Deel uit te brengen zegt ook iets over de moed van Vranken. Een Algemeen Deel van het publiekrecht is er bijvoorbeeld vooralsnog nooit gekomen, hoewel meerdere wetenschappers van naam die ambitie hebben geuit.

3 J.B.M. Vranken, *Cirkels. Een rondgang door het werk van Jan Vranken*, Deventer: Kluwer 2013.

4 J.B.M. Vranken, 'Taken van de Hoge Raad en zijn Parket in 2025', in: A.M. Hol, I. Giesen & F.G.H. Kirsten (red.), *De Hoge Raad in 2025: Contouren van de toekomstige cassatierechtspraak*, Den Haag: Boom 2011, p. 33-50.

5 Fred Hammerstein was voorzitter van de Commissie normstellende rol Hoge Raad, Den Haag 2008. Het advies van deze commissie leidde tot de Wet versterking cassatierechtspraak en tot de invoering van de prejudiciële procedure bij de Hoge Raad. Zie bijlage bij *Kamerstukken II 2007/08, 29279*, nr. 69.

6 Vranken 2011, p. 35

Jan Vranken
Foto: Evelien Vugs

7 EHRM 9 april 2024, ECLI:CE: ECHR:2024:0409JUD005360020 (*Klimasenioren*), r.o. 164. Hierbij dient in ogenschouw te worden genomen dat de Hoge Raad in theorie een prejudiciële vraag over de uitleg van art. 2 en 8 EVRM aan het EHRM had kunnen stellen voorafgaand aan de beslissing in de *Urgenda*-zaak, maar dat het daarvoor: a) eigenlijk te kort dag was aangezien het gevorderde bevel betrekking had op reductie van CO₂-emissies voor het eind van 2020, en b) dat nog steeds slechts een niet bindend advies had opgeleverd.

8 Volgens de Raad voor de rechtspraak geldt: 'Rechtspraak is slechts dan maatschappelijk effectief als daarbij tijd en aandacht kan worden besteed aan eventuele onderliggende en niet of minder juridische kwesties en maatschappelijke problematiek'. Zie: F. Bakker, 'Maatschappelijk effectieve rechtspraak', *njb.nl*, 8 september 2016.

9 J.B.M. Vranken & M. Snel, 'De civiele rechter in Nederland op de schopstoel', *NJB* 2019, afl. 13, p. 858-866.

10 S. Verberk, *Maatschappelijk effectieve Rechtspraak: Een meta-analyse van twaalf evaluatiestudies*, Den Haag: Raad voor de rechtspraak 2025.

vormen van nationaal en internationaal recht, *soft law* en *hard law*, overheidsregulering en zelfregulering. Tevens voorspelt hij bijvoorbeeld dat globalisering in de nabije toekomst tot gevolg zal hebben dat de Hoge Raad steeds meer een Europese en constitutionele rechter wordt die de interpretatie van diverse grondrechtencatalogi door nationale en supranationale hoven op elkaar zal moeten afstemmen, zonder dat daarvoor een formele structuur bestaat. Indachtig het *Urgenda*-arrest waarin de Hoge Raad het eerste college wereldwijd was dat de overheid dwong tot een versnelde terugdringing van broeikasgassen vanwege schending van de artikelen 2 en 8 EVRM, zonder dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) al had kunnen aangeven wat de betekenis van die rechten voor het voorkomen van klimaatschade is, blijkt hoe wezenlijk die taak inmiddels is geworden. Dat zien we bijvoorbeeld ook terug in het *Klimasenioren*-arrest van het EHRM, waarin het *Urgenda*-arrest een belangrijk precedent wordt genoemd.⁷

De vooruitziende blik is kenmerkend voor het werk van Vranken

De vooruitziende blik is kenmerkend voor het werk van Vranken. Dat was echter niet omdat hij in de veronderstelling was dat rechtswetenschappers de toekomst daadwerkelijk waarheidsgetrouw zouden

kunnen voorspellen met behulp van modellen, AI of andere moderne methoden en technieken of juist door af te gaan op 'common sense'. Daarvoor achtte hij sociale werkelijkheid waarin het (privaat)recht moet opereren te grillig. Om die reden verzette Jan zich bijvoorbeeld ook fel tegen de door de Raad voor de rechtspraak gepropageerde gedachte dat de burgerlijke rechter zich zou moeten ontwikkelen tot een 'maatschappelijk effectieve probleemoplosser'.⁸ De beleidsmatige aannames die daaraan ten grondslag liggen, kunnen in zijn ogen in de praktijk nooit worden waargemaakt door een overheidsrechter die gebonden is aan het materiële recht en aan fundamentele (internationale) beginselen van procesrecht. Los van het feit dat burgers het zelf vaak niet eens kunnen worden over wat de maatschappelijke basis vormt voor hun juridische probleem, zou de overheidsrechter nooit op de vrije manier die vereist wordt bij probleemoplossing burgers kunnen begeleiden bij het vele – bijna onmenselijk vele – dat blijktens de vooronderstellingen van beleidsmakers en politici in dat proces van hem verlangd wordt.⁹

Dit laatste lijkt op het eerste gezicht in tegenspraak met een recente evaluatie van twaalf pilotprojecten rond maatschappelijke effectieve rechtspraak.¹⁰ Daarbij dient evenwel te worden aangetekend dat het succes daarvan mede te danken is aan de inrichting van de pilots: met lage griffiekosten, selectie vooraf, voorrang voor pilotzaken, zittingen waarvoor veel tijd is uitgetrokken voor partijen, enzovoorts. Hierbij wordt erkend

dat dit niet tot de standaard werkwijze gemaakt kan worden, hetgeen gelijk de vraag oproept wat hier nu eigenlijk geëvalueerd is indien de pilots geen realistische afspiegeling van enige standaardpraktijk (kunnen) zijn.¹¹

2 De vernieuwing van Vranken: een keuze, talent of geluk?

Naar aanleiding van het eredoctoraat van Jan Vranken, uitgereikt door de universiteit van Leiden in 2005, verscheen een boekje over vooruitgang in de rechtswetenschap. Wat daarin opvalt is dat geen van de auteurs erin slaagt om te definiëren wat als vooruitgang geldt in de rechtswetenschap. Vranken zelf zegt erover:

'vooruitgang is altijd perspectivistisch, omvat nooit het geheel, want dat is niet kenbaar. Er bestaat geen optelsom van perspectieven die samen de werkelijkheid omvatten. Evenmin is er een extern, objectief en allesoverkoepelend criterium als scherprechter om de werkelijkheid van nu te vergelijken met de werkelijkheid van, zeg, honderd jaar geleden, en op basis daarvan te bepalen of er vooruitgang is geboekt.'¹²

De reden dat veel publicaties van Vranken door het 'forum van rechtswetenschappers' desalniettemin als vernieuwend gezien worden is denk ik niet louter een kwestie van talent of geluk, hoewel dat ongetwijfeld ook een rol heeft gespeeld. In dezelfde publicatie, maar ook in zijn laatste *Algemeen Deel*, houdt Jan een pleidooi voor meer aandacht van rechtswetenschappers voor methoden van onderzoek – waarbij hij zich met name tot de jongere generatie richt, wetende dat de zittende macht doorgaans weinig veranderingsgezind is – waarbij wij ons steeds drie vragen zouden moeten stellen en die idealiter ook (enigszins) verantwoordt: wat onderzoek ik, waarom doe ik dat en hoe ga ik dat doen?¹³

Die bewuste keuze leidde er bij Jan Vranken toe dat hij doorgaans niet meedeed met wat in de rechtswetenschap nog altijd zeer gebruikelijk is, namelijk: we organiseren een symposium, kiezen een algemeen thema en vragen relevante wetenschappers die zich eerder met dat thema hebben bezig gehouden om daarover 'iets' te schrijven. Hetgeen dan vervolgens dikwijls resulteert in een eindeloze herhaling van dingen die reeds eerder gezegd en geschreven zijn, met aan het eind misschien nog een originele gedachte of (vaker) een aanbeveling voor de praktijk. Volgens Jan zouden we op dat punt juist andersom moeten werken. Bij een algemeen thema, moet je eerst (voor)onderzoeken wat er reeds over bekend is, dan kiezen waar je precies kennis wilt toevoegen (originaliteit) aan het bestaande debat en waarom (relevantie) en hoe je dat wilt gaan doen (methode). Pas daarna kun je wetenschappelijk gezien daadwerkelijk aan de slag. De meester zelf heeft zich daar tamelijk consequent aan gehouden tot aan zijn laatste, vlak voor zijn dood verschenen, boek toe dat gaat over de verschillen tussen Europees en Nederlands verbintenissenrecht.¹⁴ Dat boek is naar eigen zeggen ontstaan uit nieuwsgierigheid en verwondering over het feit dat het Nederlandse verbintenissenrecht toegespitst op B2C-verhoudingen enerzijds veel Europees is dan vaak gedacht, maar tegelijkertijd enorme verschillen vertoont met het nationale verbintenissenrecht.

Daarvan zet hij de belangrijkste op een rij, om vervolgens in te gaan op de vraag in hoeverre die verschillen te rechtvaardigen zijn. Dat laatste leidt tot enkele buitengewoon kritische observaties over het sterk technocratische, starre, verkokerde en instrumentalistische karakter van het Europese verbintenissenrecht.

Misschien wel het belangrijkste is Vrankens observatie dat er grote behoefte is aan een herijking van de normatieve fundamenten van het Europese verbintenissenrecht dat tot op heden zwaar leunt op een neoliberaal marktmodel zonder een duidelijk sociaal gezicht. Hoewel er op het punt van duurzaamheid en vergroening wel beweging is, constateert hij dat dit onvoldoende is, omdat dit niet tegemoet komt aan bestaande ongelijkheden en economische afvallers van het Europeesrechtelijke systeem. Daarbij zou niet louter op de EU-wetgever gewacht hoeven te worden, maar zouden ook de rechter en de rechtswetenschap met voorstellen voor fundamentele modernisering kunnen komen.¹⁵ Jan vond het jammer dat hij daar niet meer aan toe zou kunnen komen. En dat is ook een gemis voor de Nederlandse privaatrechtwetenschap waarin het Europese verbintenissenrecht nog altijd geen beeldbepalende rol speelt.

Misschien wel het belangrijkste is Vrankens observatie dat er grote behoefte is aan een herijking van de normatieve fundamenten van het Europese verbintenissenrecht dat tot op heden zwaar leunt op een neoliberaal marktmodel zonder een duidelijk sociaal gezicht

3 'Niets in het recht is blijvend, behalve verandering'

Dit is een typische Vranken-uitspraak. Hij komt uit een publicatie bij zijn afscheid van de redactie van het *Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie (WPNR)*. Dat afscheid was overigens een bewuste keuze, omdat hij het goed vond dat tijdschriftredacties regelmatig vernieuwd worden en kansen bieden voor jong, aanstormend, talent.¹⁶

De betreffende publicatie gaat in op een thema waarover hij vaker geschreven heeft: namelijk het feit dat de privaatrechtelijke praktijk en privaatrechtwetenschap gevangen lijken te zitten in het exclusieve schema wetgeving-rechtspraak, waarbij de wetgever en de rechter auteurs zijn in een kettingroman waarin het verhaal zich voortdurend verder ontwikkelt, waarbij onverwachte wendingen niet uitgesloten zijn zolang ze in de verhaallijn zijn in te passen.¹⁷ De samenwerking tussen rechter en wetgever, waaraan ook nog het nodige te verbeteren is, zou in het privaatrecht echter niet langer tegemoet kunnen komen aan de behoefte aan normering in een meergelaagde Europese rechtsorde. Om die reden zou meer onderzoek dienen te worden verricht naar de rol die zelfregulering – een fenomeen dat zowel nationaal als Europees in opkomst is – kan spelen in het proces van rechtsvorming. Dit roept tal van

11 Zie: 'Innovatieve projecten Rechtspraak werken goed', *rechtspraak.nl*, 30 juni 2025.

12 J.B.M. Vranken, 'Wat geldt in de rechtswetenschap als vooruitgang?', in: J.H. Nieuwenhuis & C.J.J.M. Stolker (red.), *Vooruit met het recht*, Den Haag: BJu 2006, p. 20.

13 Vranken 2006, p. 25.

14 J.B.M. Vranken, *Wereld van verschil. Een vergelijking van Europees en Nederlands verbintenissenrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2025, p. 169 e.v.

15 De eerste commentaren zijn op dat punt helaas nog weinig hoopgevend. Zie bijv. V. Mak & C.M.D.S. Pavillon, 'Een Wereld van Verschil of overbrugbare verschillen in een wereld vol uitdagingen?', *NTBR* 2025/11, p. 78-85. Zij lijken in hun boekbespreking de handschoen niet echt op te willen pakken waar het betreft de mogelijke zoektocht naar nieuwe sociaal-rechtsstatelijke (i.p.v. neoliberale economische) fundamenten voor het Europese verbintenissenrecht.

16 Om vervolgens tot de ontdekking te komen dat het spreekwoord 'goed voorbeeld, doet goed volgen' in dit soort contexten vaak niet opgaat, omdat redactielidmaatschappen voor veel wetenschappers ook een sociale bezigheid vormen en een imago kwestie (statussymbool) zijn, waarbij wordt genetwerkt, geroddeld en invloed kan worden uitgeoefend.

17 J.B.M. Vranken, 'Niets in het recht is blijvend, behalve verandering: Een onderzoek naar de betekenis en grenzen van nieuwe vormen van regelgeving in het privaatrecht', *WPNR* 2004, afl. 6560, p. 1-13.

theoretische en praktische vragen op, zoals: wanneer zijn dit soort private normen bindend en wat is dan de bron of legitimatie voor die binding? Is dat een verwijzing door de wetgever of de rechter of kan er ook (privaat)recht buiten dat exclusieve schema om bestaan? Maar ook, in hoeverre is dit soort normering voldoende kenbaar voor burgers en bedrijven en welke waarborgen spelen (g)een rol bij de totstandkoming van dit soort private regels en hoe dienen de rechter en de wetgever daarmee om te gaan?

Deze problematiek heeft tot een keur van publicaties van hemzelf en tal van anderen geleid en is tot op de dag van vandaag een bron van onderzoek binnen het nationale en Europese privaatrecht.

4 Vooruitkijken en terugkijken

Onder verwijzing naar de dichter Valéry schreef Jan in het in de inleiding genoemde artikel 'De taken van de Hoge Raad en zijn Parket in 2025', dat men de toekomst niet met de rug tegemoet dient te treden. Die opdracht heeft Jan Vranken tot kort voor zijn dood zelf in de praktijk gebracht. Je kon met hem vrijwel geen gesprek over 'het vak' voeren of er kwamen nieuwe thema's, vragen of gedachten op. Nooit zat hij om onderwerpen verlegen. En zijn ogen glinsterden altijd wanneer hij weer eens iets gek, nieuws of verrassends ontdekt had in de literatuur of jurisprudentie. Tegen zijn optimistische natuur in was Jan aan het eind van zijn leven echter soms somber – hijzelf noemde het realistisch – over wat de meerwaarde van zijn eigen bijdrage aan de rechtswetenschap is geweest. Hij verwees dan bijvoorbeeld naar een van zijn leermeesters, Jan Leijten, met de opmerking: wie leest hem nog?

Hopelijk heb ik samen met Fred Hammerstein¹⁸ die gedachte toch wat kunnen relativeren door bijvoorbeeld in een juristenportret in *Themis* niet alleen te laten zien wat voor vernieuwend onderzoek Jan allemaal in gang heeft gezet,¹⁹ maar ook door te benadrukken dat zijn voetafdruk in de privaatrechtswetenschap van de toekomst niet primair gelegen zal zijn in het antwoord op de vraag hoe vaak je zelf nog gelezen wordt, maar vooral ook doordat anderen eerder door zijn werk en zijn bijzondere persoonlijkheid beïnvloed zijn en daarop voortborduren.

Terugkijkend op dat laatste valt bijvoorbeeld op hoeveel promovendi Jan Vranken succesvol begeleid heeft en het feit dat ze bijna zonder uitzondering met veel waardering over de aard van die begeleiding spreken. Omdat hij de kunst verstond om niet alleen heel goed te luisteren, maar ook door anderen zelf aan het denken te zetten. Zonder zijn eigen opvattingen of stokpaardjes op te dringen. Daarnaast is hij voor veel promovendi, studenten en collega's ongetwijfeld een voorbeeld geweest voor wat betreft zijn enorme discipline en manier van werken. Hoewel de publicaties van Jan stuk voor stuk geschreven lijken alsof de woorden bijna als vanzelf op papier terecht kwamen, weten mensen die met of voor hem gewerkt

hebben wel beter. Hij kon niet alleen eindeloos slijpen aan taal, structuur en formuleringen, maar koos er ook regelmatig voor om publicaties die voor buitenstaanders of co-auteurs nagenoeg af leken naar het einde toe toch nog compleet om te gooien. Daarbij was de eindversie dan steevast toch aanzienlijk beter dan het voorlaatste concept. Diezelfde extreem grondige voorbereiding legde hij aan de dag in zijn onderwijs dat vaak een proeftuin vormde voor latere publicaties en bij lezingen. Een verhaal schrijven of houden ging nooit en te nimmer op de automatische piloot. Nog belangrijker en indrukwekkender is echter dat Jan Vranken zijn eruditie wist te koppelen aan een grote mate van bescheidenheid en gematigdheid.

Als student of wetenschapper zou je nooit veroordeeld mogen worden voor het feit dat je in je onderzoek niet tot grensverleggende of anderszins spectaculaire nieuwe inzichten bent gekomen, maar misschien wel voor het feit dat je niet hartstochtelijk en met volharding naar nieuwe kennis hebt gezocht

Dat laatste gold bijvoorbeeld voor het feit dat hij weliswaar probeerde het beste uit studenten en promovendi te halen, maar tegelijkertijd een bijzondere vorm van mildheid aan de dag wist te leggen waar het ging om het beoordelen van prestaties van degenen die niet per se wisten te excelleren. Tijdens een jubileum van de – inmiddels tot zijn verdriet ter ziele gegane – Tilburgs-Leuvense juridische onderzoeksmaster waarvan hij aan de wieg had gestaan, hield hij de studenten een passage uit het gedicht 'Voorschrift' van Hendrik Marsman voor:

'ontgin, waar niemand vruchtbaarheid vermoedt, elke woestijn heeft zijn wel; geloof onafgebroken: hier móet water zijn.'

Hieraan koppelde Jan de les dat je als student of wetenschapper nooit veroordeeld zou mogen worden voor het feit dat je in je onderzoek niet tot grensverleggende of anderszins spectaculaire nieuwe inzichten bent gekomen, maar misschien wel voor het feit dat je niet hartstochtelijk en met volharding naar nieuwe kennis hebt gezocht. Een prachtige opdracht voor toekomstige rechtswetenschappers van een ware privaatrechtelijke grootmeester en buitengewoon beminlijk mens...

¹⁸ Fred Hammerstein en Jan Vranken kenden elkaar vanaf 1971 toen zij beiden als medewerkers aan de rechtenfaculteit van de Katholieke Universiteit Nijmegen aan de slag gingen bij prof. Jan Leijten, die later A-G bij de Hoge Raad werd, en zijn vanaf die tijd vrienden gebleven. Zij hebben ook altijd contact met Jan Leijten gehouden, voor wie zij bij diens overlijden in 2014 een digitaal monument hebben opgericht. Zie: <https://janleijten.nl>.

¹⁹ R. van Gestel & F. Hammerstein, 'Jan Vranken: Een discursieve grootheid', *RMThemis* 2022, afl. 6, p. 312-319.